

MAŁGORZATA KNIAŻ
Instytut Filologii Orientalnej

FUNKCJONOWANIE DIALEKTU W PRASIE EGIPSKIEJ

Danecki (1996: 6) pisząc o sytuacji językowej we współczesnym świecie arabskim, zwraca uwagę na to, że rodzimi użytkownicy języka arabskiego oceniają dialekty skrajnie negatywnie, mimo że służą one wszystkim Arabom – bez względu na ich poziom wykształcenia – do naturalnego i swobodnego porozumiewania się w codziennych sytuacjach i są jedyną odmianą języka arabskiego nabywaną w sposób naturalny. Arabowie uważają, że język mówiony jest gorszą, zepsutą odmianą języka literackiego. W związku z tym arabskie elity nieustannie wysuwają różnorodne propozycje, mające na celu upowszechnianie języka literackiego. Główną przeszkodę stanowi „olbrzymi analfabetyzm, sięgający w świecie arabskim 70–80% populacji” (Danecki 1996: 13). Działania władz skupiają się przede wszystkim na jego likwidacji przez rozwój szkolnictwa. Niewątpliwie przynosi to określone efekty, lecz nie zawsze pożądane z punktu widzenia purystów językowych. Jak pisze Holes (1995: 39), za sprawą masowej edukacji znajomość języka literackiego staje się coraz bardziej powszechna. Dużą rolę odgrywa tu również dostęp do mediów: prasy, radia, a zwłaszcza telewizji, gdzie wiadomości, programy religijne, filmy dokumentalne i historyczne emitowane są w języku literackim. Fakt, że językiem literackim potrafi posługiwać się znacznie większa część populacji niż kilkadziesiąt lat temu, wiąże się z jego większą otwartością na wpływy dialektalne.

W większości prac, które podejmują kwestię arabskiej diglosji, począwszy od *The Arabic koiné* Fergusona (1959b), przyjmuje się, że wszelkie formy pisane są domeną języka literackiego. Użycie dialektu ogranicza się głównie do literatury ludowej, poezji, dramatu, komiksów czy wszelkiego rodzaju pism nieoficjalnych, takich jak prywatne listy, notatki itp. To samo tyczy się języka prasy. Panuje powszechne przekonanie, że gazety arabskie publikowane są w języku literackim, a pisana forma języka mówionego pojawia się tylko w tekstach uważanych za margines poważnego dziennikarstwa, czyli w podpisach do rysunków satyrycznych. Tymczasem okazuje się, że w wypadku prasy egipskiej sytuacja jest znacznie bardziej skomplikowana. Jak podkreśla Holes (1995: 256), Egipt jest jedynym krajem arabskim, w którym obecność dialektu w prasie nie ogranicza się tylko do rysunków satyrycznych czy komiksów. Wpływ na taki stan rzeczy ma kilka czynników. W Egipcie dialekt ma zupełnie inny status

niż w pozostałych obszarach świata arabskiego. Egipcjanie, w przeciwieństwie do większości Arabów, mają stosunkowo mało krytyczne podejście do swojego dialektu i cieszy się on dość wysokim prestiżem. Za sprawą telewizji i radia jest powszechnie rozumiany w całym świecie arabskim i niekiedy nawet traktowany jako międzynarodowy standard służący do porozumiewania się między sobą przedstawicieli różnych dialektów.

Oczywiście zastosowanie pisanej formy języka mówionego w prasie nie jest powszechne i dominuje tu język literacki. Holes (1995: 256, 309) pisze, że nawet w prasie egipskiej dialekt pojawia się okazjonalnie i ogranicza się do takich tematów jak sport, tekstów skierowanych do kobiet (związanych np. z modą), sporadycznie może być cytowany w reportażach, lecz pozostaje kwestią marginalną. Z moich własnych obserwacji wynika, że dialekt używany jest głównie w tabloidach i prasie sportowej, znacznie rzadziej w dziennikach informacyjnych, choć i tu, od czasu do czasu, zwłaszcza w tytułach, można zaobserwować elementy dialektalne. Takie zjawisko może wskazywać na tendencje zmierzające do coraz szerszego stosowania dialektu nawet w poważnej prasie, gdzie już teraz sporadycznie ukazują się całe fragmenty artykułów napisane w dialekcie lub z elementami dialektalnymi.

Generalnie można wyodrębnić kilka charakterystycznych sytuacji, w których pojawia się forma pisana języka mówionego. Po pierwsze, są to oczywiście napisy pod żartami rysunkowymi, większość reklam (dotyczy to zwłaszcza salonów piękności i gabinetów chirurgii plastycznej), czasami tytuły artykułów. Artykuły z elementami dialektalnymi ukazują się przede wszystkim w tabloidach i prasie sportowej. Mogą to być zarówno felietony, reportaże, jak i wywiady. Elementy dialektalne pojawiają się głównie w cytowanych wypowiedziach, które nawet w całości bywają zapisane w dialekcie. Jednak przeważnie zjawisko to ogranicza się do pojedynczych zwrotów czy wyrazów, charakterystycznych dla dialektu. Wydaje się, że taki zabieg ma na celu uwiarygodnienie wypowiedzi. Skutkiem zastosowania języka mówionego w takiej sytuacji jest wrażenie, że dane słowa rzeczywiście padły z ust osoby mówiącej, że właśnie to chciała nam przekazać, bez względu na to, czy mamy do czynienia z pospolitym przestępcą, osobą pokrzywdzoną czy szanowanym obywatelem. W związku z tym dialekt nigdy nie pojawi się w wywiadach przeprowadzanych w języku obcym, np. z piłkarzami pochodzenia euro-pejskiego. Czytelnik zdaje sobie sprawę, że ma do czynienia z wypowiedziami, które zostały przetłumaczone, i osoba, która udzielała wywiadu, nie mogła posługiwać się dialektem.

Zastosowanie dialektu nie ogranicza się tylko do cytowanych wypowiedzi. Publikowane są też teksty, w których od czasu do czasu pojawiają się jakieś dialektalne zwroty czy nawet całe zdania, fragmenty. Zazwyczaj są to felietony, w których dziennikarz porusza ważny dla niego temat. Przez użycie dialektu chce nawiązać bliską więź z odbiorcą i w ten sposób przekonać go do swojego punktu widzenia. Taki zabieg pozwala czytelnikowi odnieść wrażenie, że autor zwraca się bezpośrednio właśnie do niego, nie tylko do osób wykształconych, lecz także do zwykłego, szarego człowieka.

Oczywiście proporcje między językiem literackim a językiem mówionym zależą w dużej mierze od osoby piszącej dany artykuł oraz, przede wszystkim, od polityki językowej określonej gazety. Wydawane są tabloidy i gazety spor-

towe, w których elementy dialektalne spotkamy bardzo rzadko, a czasami nawet w ogóle się nie pojawiają.

Moim celem jest pokazanie, jak różny charakter może mieć zastosowanie dialektu w prasie egipskiej. Analizie zostały poddane dwa artykuły opublikowane w miesięczniku دنيا الرياضة „Świat sportu” w sierpniu 2005 r. na stronach 8–9 oraz 24. Oba artykuły podejmują tematykę sportową, lecz różnią się pod względem treści i formy, a co za tym idzie, różnić się będzie również język, którym posługują się ich autorzy. Postaram się wykazać, że mamy tu do czynienia z bardzo wyraźnym wpływem języka mówionego i określić odmiany, rejestry języka, które zostały wykorzystane. Wyraźna dysproporcja w materiale dotyczącym obu tekstów wynika z zupełnie innej formy zastosowania w nich dialektu. Aby oddać sposób zapisu tekstów oryginalnych, w załączonych przykładach został zachowany alfabet arabski.

Pierwszy tekst powstał w rezultacie rozmowy przeprowadzonej z wieloletnim działaczem klubu sportowego Zamalek. Na skutek ujawnienia niegospodarności i poważnych afer, w których znaczącą rolę odegrały nowe władze klubu, został on zawieszony w członkostwie oraz oskarżony o szereg działań na niekorzyść klubu. Opublikowany wywiad jest formą obrony i próbą dostarczenia niezbitych dowodów na niewinność głównego bohatera. Tekst składa się z dwóch części. Pierwsza to wstęp autora, druga – wywiad, a właściwie monolog, w którym pytania padają niezwykle rzadko. Zarówno wstęp, jak i pytania, czyli wszystko to, co napisał i powiedział autor, jest w języku literackim, dlatego fragmenty te zostały wyłączone z analizy. Sam wywiad jest swoistą, na pierwszy rzut oka nieuporządkowaną, mieszaniną dialektu i języka literackiego. W związku z tym pojawia się zasadnicze pytanie: w jakich okolicznościach wywiad został przeprowadzony i którym rejestrem posługiwali się interlokutorzy. Najprawdopodobniej był to dialekt, a przy redagowaniu tekstu, z różnych względów, autor wybrał formę pośrednią, czerpiąc zarówno z języka literackiego, jak i mowy potocznej. Nieścisłości i brak konsekwencji w stosowaniu pewnych form wskazywałyby jednak na to, że jest to zapis spontanicznej rozmowy. Z drugiej strony, trudno wyobrazić sobie, żeby dwóch Kairczyków w takiej sytuacji rozmawiało ze sobą inaczej niż w dialekcie (byłoby to całkiem prawdopodobne, gdyby wywiad został przeprowadzony w radiu lub telewizji). Być może więc jest to celowa stylizacja autora, który w ten sposób kreuje wizerunek bohatera – człowieka wykształconego, który potrafi posługiwać się językiem literackim, a z drugiej strony tak bardzo pokrzywdzonego i targanego tak wielkimi emocjami, że nie jest w stanie nad sobą zapanować.

Jak już wspomniałam, tekst sprawia wrażenie nieuporządkowanego pod względem językowym. Część zdań ma charakter typowo literacki, inne zdecydowanie dialektalne. Jednak przeważająca większość to kompilacja obu rejestrów, gdzie obok form dialektalnych pojawiają się literackie. Tekst został poddany analizie pod względem morfologicznym, leksykalnym i składniowym.

Morfologia

Czasownik

W rozróżnieniu form literackich i dialektalnych czasu przeszłego zasadniczą rolę odgrywa sposób wymowy poszczególnych form. W związku tym nie można stwierdzić, czy dany czasownik został odmieniony zgodnie z zasadami literackimi czy dialektalnymi. Bardzo pomocne mogłyby okazać się formy II i III os. r.ż., jako że w dialektach egipskich nie występuje rozróżnienie rodzajowe w liczbie mnogiej. Wyraźną różnicę w zapisie między formą literacką a dialektalną można zauważyć jedynie w przypadku II os. l.mn. W badanym tekście pojawiło się zaledwie kilka takich form. Co ciekawe, tylko jedna z nich była literacka, pozostałe miały charakter dialektalny, nawet w zdaniach, w których dominował ى y formy literackie, co wskazuje na dialektalną odmianę czasownika w czasie przeszłym:

(بلغتمنى) (por. literackie) فأنتم الذين أبلغتونى بالذهاب للنادى.

To wy poinformowaliście mnie o tym, że mam się udać do klubu.

Czynność równoczesna z chwilą mówienia lub odbywająca się regularnie wyrażana jest tak jak w języku literackim albo, znacznie częściej, za pomocą partykuły ب. Wówczas czasownik odmienia się w sposób dialektalny, co wyraźnie można zaobserwować w formach II i III os. l.mn.:

(تخافون) (por. literackie) بصراحة أنتم بتخافوا منه.

Prawda jest taka, że się go boicie.

(ياخذون) (por. literackie) وبالنسبة لرجال الأمن البلطجية داخل النادى بياخذوا أو امرهم من مين؟
(ن)

A jeśli chodzi o tych ochroniarzy, którzy wszczynają w klubie awantury, to kto im wydaje rozkazy?

Mimo że czasowniki z dialektalną partykułą ب stosowane są bardzo często, pojawiają się w sposób dość przypadkowy i trudno scharakteryzować sytuacje, w których rozmówca wybiera taki, a nie inny wariant oraz przyczyny takiego wyboru. Jedynym wyjątkiem jest zdanie: أنا بقولك 'mówię ci', gdzie należy też zwrócić uwagę na łączny sposób zapisu czasownika z przyimkiem ل. Formy literackie, czyli أنا أقول له występują sporadycznie. Znacznie częściej stosowany jest wariant dialektalny, być może dlatego, że jest to zdanie, które bardzo często pojawia się w życiu codziennym, a co za tym idzie, stosowanie w tym wypadku języka literackiego byłoby zbyt sztuczne, zwłaszcza w sąsiedztwie tylu innych form dialektalnych.

Kilkakrotnie pojawia się dialektalny czas przeszły złożony z czasownikiem posiłkowym كان, po którym występuje czasownik w trybie oznajmującym czasu teraźniejszego z partykułą ب. Czas ten w dialekcie wyraża czynność równoczesną z inną czynnością w przeszłości lub czynność powtarzającą się regularnie w przeszłości:

مين اللى كان بيهدر فلوس النادى؟

Kto jest tym, który trwoniał fundusze będące własnością klubu?

Trudne do sklasyfikowania są formy trybu łączącego oraz oznajmującego bez partykuły ب, zwłaszcza jeżeli tekst nie jest wokalizowany. W całym tekście

pojawiło się tylko kilka form, które, bez żadnych wątpliwości, można uznać za dialektalne, np.:

ولا يوجد مطعم محترم يتناولوا طعامهم فيه.

Nie ma żadnej cieszącej się poważaniem restauracji, w której mogliby jadać.

Wynika to z faktu, że w tekście występuje bardzo mało form bez partykuły ب dla II lub III os. l.mn., które w odmianie dialektalnej nie mają końcówki ن, i w związku z tym jako jedyne (obok form II os. l.poj. r.ż, których w tekście nie ma w ogóle) różnią się w zapisie od odpowiadających im form literackich. Należy jednak zaznaczyć, że te, które pojawiły się, są odmieniane dialektalnie. Jak pisze Mazrāni (1997: 66), końcówka l.mn. -ū lub -u, zamiast -ūna, stała się akceptowalna nawet w formalnym kontekście i w formie mówionej może wystąpić także z czasownikami o rdzeniu literackim.

W kilku przypadkach o dialektalnym użyciu czasownika świadczy sposób zapisu, np. łączny zapis czasownika z przyimkiem ل, który w dialekcie z poprzedzającym go czasownikiem tworzy całość intonacyjną:

وعمال تخلصنا على الرموز الموجودة داخل النادي.

I ciągle niszczysz (nam) tych, którzy są symbolem klubu.

O użyciu dialektu świadczy też typowo dialektalny zapis czasownika, który oddaje sposób jego realizacji w dialekcie. Można to zaobserwować tylko w niewielkiej grupie czasowników, gdyż zazwyczaj zapis dialektalny nie różni się od literackiego. Przykładem może być forma تيجى. Jest to II os. l.poj. czasu teraźniejszego czasownika جا 'przychodzić', która w wersji literackiej miałaby formę تجيء:

ومن الرجولة أنك تيجى تواجهنى.

A jeśli jesteś prawdziwym mężczyzną, przyjdiesz, by stawić mi czoła.

Obok form czasu przyszłego, charakterystycznych dla języka literackiego, pojawiają się też formy dialektalne z partykułą ه, choć należą one do rzadkości. Wybór formy wydaje się przypadkowy, z wyjątkiem sytuacji, w których czasownik pojawia się w zwrotach charakterystycznych dla dialektu, np.:

عمرك ما هتبقى زملكاوى.

Nigdy nie będziesz prawdziwym fanem klubu Zamalek.

عمرك ما هتكون رمز لنادى الزمالك.

Nigdy nie będziesz symbolem klubu Zamalek.

Ze względu na to, że mamy do czynienia z tekstem pisanym, trudno stwierdzić, jak często stosowane są formy dialektalne trybu rozkazującego. Niemniej jednak pojawiają się takie, co do których można mieć pewność, że mają one charakter dialektalny. Przede wszystkim dosyć często pojawia się forma تعالى 'chodź, przyjdź', która pełni funkcję trybu rozkazującego czasownika جا 'przyjść':

تعالى نجلس سويا.

Chodź, usiądziemy razem.

طب تعالى قابلى.

No dobra, chodź tu i spotkaj się ze mną.

وأنا بقول يا مرتضى تعالى وأنزل أمامى.

Mówię ci Murtada, chodź tu i stań przede mną.

W dialekcie formy trybu rozkazującego tworzone są również przez połączenie czasownika w trybie łączącym z partykułą ما, która wyraża ponaglenie, zniecierpliwienie. W badanym materiale pojawiła się jedna tego typu forma,

cierpliwienie. W badanym materiale pojawiła się jedna tego typu forma, którą niewątpliwie należy uznać za typowo dialektalną:

الفوائد بتاعت المبلغ راحت فين متجاوب يا ورتضى.

A gdzie się podziały procenty od sumy? No, odpowiadaj, Murtada!

Zaimki

Zaimki wskazujące – funkcję zaimków wskazujących pełnią przede wszystkim zaimki literackie. Zaimki dialektalne (ده, دى, دول) pojawiają się sporadycznie. Nawet w otoczeniu typowo dialektalnych form przeważają zaimki literackie:

عايزنى أرجعك هذه الحادثة مرة ثانية أرجع التاريخ يا بيطار وياريت كل واحد يلم نفسه بدل التجريح

Chcesz, żebym jeszcze raz przypomniał ci to wydarzenie? Dobrze by było, gdyby każdy zaczął od siebie, zamiast oczerniać innych.

وبحترم القيادات السياسية والأمنية والشبابية وهذه القيادات مع الشرعية ولو فرض وخذلت إسماعيل سليم فأنها بتخذل الشرعية والقانون .

Szanuję organa polityczne, organa bezpieczeństwa i młodzieżowe, postępują zgodnie z prawem. Jeśli przypuszcza, że odwróciłyby się od Ismaila Salima, oznaczałoby to, że odwróciły się od prawa.

W funkcji przydawki zaimkowej występują prawie zawsze zaimki literackie. W całym tekście jest tylko jedno zdanie, w którym funkcję tę pełni zaimek dialektalny, być może ze względu na to, że są to słowa cytowane:

وقلت له الكلام ده ينفع يا أستاذ جورج فقالى معلىش يا دكتور وأهدأ.

I zapytałem się go: Czy tak się powinno postępować? Odpowiedział mi: Nieważne, doktorze, niech się pan uspokoi.

W pozostałych przypadkach dialektalne zaimki wskazujące pełnią funkcję podmiotu:

دول اللى عرضوا حياتهم للخطر دفاعا عن مصر.

To oni narażali swoje życie na niebezpieczeństwo, broniąc Egiptu.

ودول مجموعة بسيطة.

A tych jest niewielu.

ده شرع.

Takie jest prawo.

O ile zaimki wskazujące bliższe, sporadycznie, ale jednak pojawiają się, w całym tekście nie został użyty ani jeden dialektalny zaimek wskazujący dalszy. Nawet w zdaniach dialektalnych stosowane są zaimki literackie:

لأنه عايز يشيع ذلك.

Ponieważ on chce to rozgłosić.

وعلشان يثبت ذلك عليه ادخال المبلغ لخزينة النادي.

A żeby to udowodnić, musi umieścić tę sumę w kasie klubu.

Zaimek względny – w funkcji zaimków względnych występują zarówno zaimki literackie, jak i dialektalny zaimek اللى. Wydaje się, że zastosowanie danej formy zależy przede wszystkim od funkcji, jaką pełni on w zdaniu. Jeżeli zaimek względny wprowadza zdanie przydawkowe, zazwyczaj ma on charakter literacki i to nawet w zdaniach dialektalnych:

لأنك لو على حق تعالى نجلس سويا واخرج الاوراق التى لديك.

Bo jeśli prawda jest po twojej stronie, to chodź, usiądziemy razem i pokażesz dokumenty, które masz.

W zdaniach przydawkowych względnych zaimek dialektalny اللى pojawia się znacznie rzadziej, zawsze w otoczeniu form dialektalnych oraz czasami po كل, w konstrukcji كل اللى ‘wszystko to, co’:

ويقوله كل اللى أنت بتعمله يا مرتضى غلط.

I mówię mu: wszystko to, co robisz, Murtada, jest błędem.

Czasem w obrębie jednego zdania pojawia się zarówno zaimek literacki, jak i dialektalny:

وهو موضوع الكراج الذى كان ببحارب عليه علشان خاطر يبقى هو صاحب القرار.

Chodzi o al-Kuraga, z którym prowadził wojnę, aby móc samodzielnie podejmować decyzje.

Natomiast w zdaniach, w których zaimek względny wprowadza zdanie podmiotowe lub orzecznikowe, dominuje zaimek اللى. Wprowadza on przeważnie zdania orzecznikowe, w których funkcję podmiotu pełnią zaimki osobowe, imiona własne lub zaimki wskazujące:

وهو اللى رفع علم مصر فى جميع المحافل الرياضية.

On jest tym, który wciągał egipską flagę we wszystkich stowarzyszeniach sportowych.

اسماعيل سليم اللى حاصل على وسام الرياضة.

Ismail Salim jest tym, który otrzymał odznaczenie za osiągnięcia sportowe.

دول اللى عرضوا حياتهم للخطر دفاعا عن مصر.

To oni narażali swe życie na niebezpieczeństwo, broniąc Egiptu.

Nie oznacza to, że tego typu zdania orzecznikowe nie mogą być wprowadzane przez zaimki literackie, które rzadko, ale jednak pojawiają się, zwłaszcza jeśli funkcję podmiotu pełni zaimek osobowy:

أقسم بالله هو الذى وضعه علشان ينجح.

Przysięgam na Boga, to on to zamieścił, żeby wygrać.

Jeśli podmiotem jest dialektalny zaimek wskazujący lub jeśli zdanie orzecznikowe względne występuje w zdaniu pytajnym, w którym pytanie o podmiot wprowadza dialektalny zaimek pytajny, zdanie orzecznikowe zawsze jest wprowadzane przez اللى:

مين اللى كان بيهدر فلوس النادي؟

Kto jest tym, który trwonil fundusze będące własnością klubu?

Trudno wyciągnąć konkretne wnioski dotyczące zdań podmiotowych względnych, ponieważ pojawia się ich zaledwie kilka. Są wprowadzane przez zaimek اللى :

اللى بيته من زجاج لا يقذف الناس بالحجارة.

Kto ma dom ze szkła, nie rzuci w nikogo kamieniem.

Jest też wypowiedź, w której dwukrotnie pojawiło się zdanie podmiotowe względne, raz wprowadzane przez zaimek dialektalny اللى, a zaraz potem literacki الذى:

واللى انت لا تعلمه يا مرتضى أن آل سليم خدموا نادى الزمالك فى مجال السلة محليا ودوليا والذى لا...لمه ايضا يا مرتضى أن تع..

A to, czego nie wiesz, Murtada, to to, że ród Salima oddał klubowi Zamalek wielkie zasługi w dziedzinie koszykówki, zarówno na polu lokalnym, jak i międzynarodowym, i nie wiesz także, że...

Zaimki pytajne – w tekście pojawiły się następujące dialektalne zaimki pytajne:

- **فين** ‘gdzie’ – zaimek ten występuje zazwyczaj w połączeniu z czasownikiem **راح** ‘iść, pójść, zniknąć’ w zdaniach typu:

فين 2 مليون وألفين جنيه اللي راحت نادى الترسانة؟

Gdzie są dwa miliony dwa tysiące funtów, które powędrowały do klubu Tarsana?

طيب الفوائد بتاعت المبلغ راحت فين؟

Dobra, a gdzie się podziały procenty od sumy?

وخرجت بدون سؤالهم من أى عضو يقولهم أنتم رابحين فين؟

I wyjechały (samochody), a żaden z członków klubu nie zapytał się: dokąd wy jedziecie?

Bardzo często stosowany jest również literacki zaimek **اين**, może on pojawić się nawet w tym samym zdaniu, w którym chwilę wcześniej został użyty zaimek **فين**, z tym że **اين** wystąpi w sąsiedztwie literackiego czasownika **ذهب**, a nie dialektalnego **راح**:

"الشروة" اللي اشتراها مرتضى راح فين أين ذهب أحمد سمير وفيين فلوسهم.

Co się stało z transferem, którego dokonał Murtada, gdzie odszedł Ahmad Samir i gdzie są ich pieniądze?

فين pojawia się tylko w sąsiedztwie czasowników i rzeczowników o charakterze typowo dialektalnym, nigdy z czasownikiem **ذهب**, natomiast **اين** pojawia się również w sąsiedztwie form dialektalnych:

فأين فلوس فيلكس وفيلكس مشى إزاي من نادى الزمالك أين ذهب اللاعب امبواه.

A gdzie są pieniądze Feliksa, w jaki sposób odszedł z klubu, a gdzie odszedł Ambwah?

- **مين** ‘kto’ – jak już wcześniej wspomniano, **مين** pojawia się w zdaniach złożonych podrzędnie i w połączeniu z zaimkiem względnym **اللى** wprowadza zdania orzecznikowe względne. Pełni oczywiście także funkcję zaimka pytajnego w zdaniach prostych. Podobnie jak inne dialektalne zaimki pytajne stosowany jest nieregularnie i tylko w otoczeniu form dialektalnych:

فلا داعى انى أقولك عائلتى مين وعائلتك مين؟

Nie ma potrzeby, żebym ci opowiadał o swojej rodzinie, a kim jest twoja?

وهو بيضحك على مين؟

I z kogo on się śmieje?

- **ازاي** ‘jak’ – pojawia się dość rzadko, równie rzadko jak jego literacki odpowiednik **كيف**. Występuje zawsze w zdaniach o charakterze dialektalnym:

لا يصلح أن أخبرك أنا تربيت ازاي وأنت تربيت ازاي مينفعش.

Nie ma sensu, żebym ci mówił, jak ja się wychowywałem, a jak ty się wychowywałeś, nie ma sensu.

فقالى معلىش يا دكتور وأهدأ أهدي ازاي؟

Powiedział mi: nieważne, doktorze, niech się pan uspokoi. Ale jak ja mogę być spokojny?

فأين فلوس فيلكس وفيلكس مشى إزاي من نادى الزمالك؟

A gdzie są pieniądze Feliksa i w jaki sposób odszedł z klubu?

Zaimki *ليه* ‘co’ oraz *ليه* ‘dlaczego’ pojawiły się w całym tekście tylko raz, tak samo zresztą jak ich literackie odpowiedniki. Jest to zdecydowanie za mało, żeby wyciągnąć konkretne wnioski. Można jedynie powiedzieć, że pojawiają się one w otoczeniu form dialektalnych:

ولكن علشان ينجح مرتضى منصور عمل ايه؟

Ale co zrobił Murtada Mensur, żeby wygrać?

أناك تو اجهنى طب ليه؟

No to dlaczego miałbyś stanąć ze mną twarzą w twarz?

Przysłówki

W tekście pojawiło się tylko kilka przysłówków, co do których nie ma wątpliwości, że są pochodzenia dialektalnego (trudno stwierdzić np., w jaki sposób był realizowany przysłówek *هنا*). Do najczęściej używanych można zaliczyć przysłówki oznaczające czas *بعد كدة* i *بعدين* ‘potem, następnie’ oraz przysłówek sposobu *كده* ‘tak, w ten sposób’:

وبعدين يخرج علينا ويقول أنا ضد الفساد.

A potem wyjdzie do nas i powie: jestem przeciwko korupcji.

وبعدين بيتكلم عن السمسة.

A potem mówi o pośrednictwie.

مشى كدة يا رجل القانون.

I to jest w porządku ‘prawniku’?

Bardzo często występuje też przysłówek *طيب* lub *طيب* odpowiadający literackiemu *طيبا*, który nie pojawił się w ogóle. Przysłówek ten w mowie potocznej oznacza ‘no dobra’, stosowany jest generalnie jako przecinek i taką też funkcję pełni w badanym tekście:

طيب تعالى قابلنى.

No dobra, chodź tu i spotkaj się ze mną.

Ani razu nie zostały użyte przysłówki *كمان* czy też *برضو* ‘również’. Nawet w sąsiedztwie typowo dialektalnych form pojawia się ich literacki odpowiednik *ايضا*:

وأيضا فين 500 ألف جنيه الخاصة باللاعب محمد صلاح؟

Jak również gdzie jest pięćset tysięcy funtów należących do zawodnika Muhamada Salaha?

Dotyczy to również wielu innych przysłówków i jest dość zaskakujące. Można się spodziewać, że w tekście, w którym występuje tak dużo form dialektalnych, pojawi się znacznie więcej dialektalnych przysłówków, zwłaszcza tych podstawowych, np. *النهاده* ‘dzisiaj’, *بكرة* ‘jutro’ itd. Tymczasem, nawet w zdaniach dialektalnych stosowane są ich literackie odpowiedniki.

Leksyka

Mimo że w tekście pojawia się bardzo wiele form dialektalnych, podstawowe słownictwo zdominowane jest w dużej mierze przez język literacki. Dotyczy to zwłaszcza czasowników. Tak więc bardzo rzadko pojawiają się czasowniki *راح* i *مشى*. Znacznie częściej stosowany jest ich literacki odpowiednik *ذهب*, który w

języku mówionym w ogóle nie jest używany. Czasowniki *راح* i *مشى* pojawiają się w otoczeniu form dialektalnych, najczęściej w pytaniach, zwłaszcza retorycznych, wypowiedziach cytowanych, a czasownik *راح*, jak już o tym była mowa, zawsze z dialektalnym zaimkiem pytajnym *فين*:

فأين فلوس فيلكس وفيلكس مشى إزاي من نادى الزمالك؟

I gdzie są pieniądze Feliksa, i w jaki sposób odszedł z klubu?

"الشروة" اللي اشترأها مرتضى راح فين؟

Co się stało z transferem, którego dokonał Murtada?

Bardzo rzadko pojawiają się również imiesłowy *عاوز* czy *عايز*, które w dialekcie oddają znaczenie czasownika 'chcieć'. Powszechnie stosowany jest literacki czasownik *اراد*. *عايز* pojawia się w tekście sporadycznie i tylko w czasie teraźniejszym:

عايزنى أرجعك هذه الحادثة مرة ثانية؟

Czy chcesz, żebym przypomniał ci o tym wydarzeniu raz jeszcze?

لأنه عايز يشيع ذلك.

Ponieważ chce to rozgłosić.

We wszystkich innych sytuacjach, czyli w czasie przeszłym, zaprzeczeniach itd. używany jest czasownik *اراد*. Znacznie częściej niż *عاوز*, dla wyrażenia chęci, życzenia stosowana jest konstrukcja z partykulą optatywną *ياريت*:

فياريت تحافظ على المكانة التي وصلت لها خطأ.

Obyś potrafił utrzymać stanowisko, które otrzymałeś przez pomyłkę.

وياريت المستشار محمود عبد الله يقرأ لنا "المادة 60".

Chciałbym, żeby doradca Mahmud Abd Allah przeczytał nam paragraf 60.

وياريت كل واحد يلم نفسه بدل التجريح.

Dobrze by było, gdyby każdy zaczął od siebie, zamiast oczerniać innych.

To samo tyczy się innych czasowników z podstawowego zasobu słownictwa, tj. *استطاع*, 'móc, być w stanie', *اعطى*, 'dawać', *اتى ب*, 'przynieść'. Ich dialektalne odpowiedniki (czyli *قدّر*, *ادى*, *جاب*) pojawiają się niezwykle rzadko lub wcale (w przypadku *جاب*). Warto dodać, że w tekście ani razu nie została użyta forma *لازم*. Dla oddania znaczenia czasownika 'musieć' stosowana jest literacka forma *يجب*, *عليه*. Co ciekawe, literackie czasowniki pojawiają się również z dialektalną partykulą czasu przyszłego *ب*, czy partykulą czasu teraźniejszego *ب*:

المفروض أن النادى بيعطى شيك بالمبلغ ولا يتقاضى اللاعب أى فلوس كاش من النادى.

Powinno być tak, że zawodnik nie otrzymuje od klubu pensji gotówką, lecz w formie czeku.

تعالى وأنزل أمامى انتخابات الرئاسة أمام بعض علشان نشوف هجومك علينا وتحريضك هياتى بنتيجة.

Chodź, stańmy naprzeciw siebie w wyborach na przewodniczącego i zobaczymy, czy twoje ataki na nas przyniosą jakieś efekty.

Z kolei dość powszechnie stosowany jest czasownik *شاف*, 'widzieć, zobaczyć', zamiast literackiego *رأى*, tak jak w powyższym przykładzie. Dostyc często pojawia się również czasownik *ساب*, 'zostawić, porzucić':

بطل شتيمة وسب الناس.

Przestań oczerniać innych i zostaw ludzi w spokoju.

هاجمتهم وسبتهم.

Zaatakowałeś ich i zostawiłeś.

To samo odnosi się do czasownika *جاوب*, 'odpowiadać', który jest używany również w języku literackim. Jednak we współczesnym języku literackim prze-

ważnie stosowana jest IV klasa tego czasownika اجاب. W badanym tekście występuje wyłącznie forma جاب. Z kolei zdecydowanie dialektalny charakter ma czasownik ابتدئ، który czasami pojawia się zamiast literackiego بدأ czy ابتداء ‘zaczynać, brać się za coś’.

Oprócz czasowników, pojawia się również grupa charakterystycznych dla dialektu rzeczowników, czy też rzeczowników wspólnych dla obu rejestrów, lecz realizowanych dialektalnie, jak np. راجل ‘człowiek, mężczyzna’, odpowiadający literackiemu رجل. Forma راجل pojawia się przede wszystkim z partykułą wołacza يا، czyli w zdaniach, np. انت يا راجل ‘Ty, człowieku...’ oraz w sąsiedztwie form dialektalnych czy nawet literackich:

رغم أنك راجل قانون لكنك لا تدافع عنه.

Mimo że jesteś prawnikiem, wcale nie stoisz po stronie prawa.

Forma literacka رجل pojawia się znacznie rzadziej, a tylko w jednym przypadku z partykułą wołacza يا، co ciekawe, w zdaniu o charakterze dialektalnym:

مشى كده يا رجل القانون.

I to jest w porządku, „prawniku”?

Na tym przykładzie można zaobserwować tak charakterystyczną dla tego tekstu niekonsekwencję w stosowaniu dialektu i języka literackiego, nawet w obrębie jednej formy.

Powszechnie stosowany jest rzeczownik فلوس ‘pieniądze’, typowa dla języka literackiego forma نقود nie występuje w ogóle. Pojawiają się też rzeczowniki جدع ‘młodzieniec’, ترايبيزة ‘stół’, حاجة ‘rzecz’, chociaż w przypadku tego ostatniego, ze względu na jego powszechne użycie w dialekcie, można by się spodziewać, że będzie występować znacznie częściej (w całym tekście pojawia się tylko dwa razy). Na określenie kłamcy stosowany jest równocześnie literacki كذاب i wersja oddająca wymowę dialektalną كداب، która występuje generalnie w otoczeniu form dialektalnych. W słowach cytowanych przez narratorkę pojawia się dialektalne معلش ‘nie szkodzi, nieważne’ oraz مشى ‘w porządku, O.K.’

فقالى معلش يا دكتور وأهدأ.

Powiedział mi: nieważne doktorze, niech się pan uspokoi.

وبعدين تقول معلش يا دكتور "مشى مشى".

A potem powiesz: Nieważne doktorze, wszystko jest w porządku.

Kilkakrotnie wystąpiła charakterystyczna dla dialektu konstrukcja z عمر، zaimkiem sufigowanym oraz odpowiednią formą czasownika, która z przeczeniem oznacza ‘nigdy, nigdy w życiu’. Warto podkreślić, że jeśli tego typu zdanie odnosi się do przeszłości, czasownik występuje zawsze z dialektalną partykułą czasu przyszłego ٥:

واعتقد أنك لا تعرف هذا الكلام ولا عمرك هتعرفه.

I jestem pewien, że nie rozumiesz, o czym mówię, i nigdy w życiu tego nie zrozumiesz.

وأنت يا راجل عمرك ما كنت زملكاوى وعمرك ما هتبقى زملكاوى (...) وعمرك ما هتكون رمز لنادى الزمالك.

A ty, człowieku, nigdy nie byłeś prawdziwym fanem klubu Zamalek i nigdy nie będziesz, (...) nigdy nie staniesz się symbolem klubu.

Składnia

Dla wyrażenia ciągłości i powtarzania się czynności w dialekcie używa się odpowiednich form imiesłowu *عمال* w połączeniu z czasownikiem w trybie łączącym. W badanym tekście kilkakrotnie zostały zastosowane tego typu formy:

وعمال تخلصنا على الرموز الموجودة داخل النادي.

I ciągle niszczysz nam tych, którzy są symbolem klubu.

أنت عمال تدمر في النادي.

Cały czas rujnujesz klub.

Pojawia się też dużo zdań nominalnych, w których rolę orzecznika odgrywiają imiesłowy czynne. Takie konstrukcje są charakterystyczne dla dialektu i wyrażają czynność wykonywaną w chwili mówienia lub czynność dokonaną:

وأنا طاعن في شهادته الزور.

I obalam jego fałszywe zeznanie.

وعلشان كدة أنا عاتب على المستشار.

I dlatego robię wyrzuty doradcy.

Jednak zdania nominalne egzystencjalne mają już zdecydowanie charakter literacki. W języku literackim wprowadzane są przez zaimki przysłówne *ثمة* i *هناك*. W dialektach egipskich odpowiada im konstrukcja przyimkowa *فيه*, co tłumaczy się jako 'jest, znajduje się'. Charakterystyczne, że w badanym tekście występuje tylko jedno zdanie z *فيه*:

فيه قرار لمجلس الادارة يقول إن...

Jest decyzja rady administracyjnej mówiąca o tym, że...

W pozostałych przypadkach, w tego typu zdaniach, nawet takich, w których dominują formy dialektalne, zawsze pojawia się *هناك*:

ونشوف مين الحق ومين الباطل لأننى بقول الحقيقة وهناك شىء آخر...

I zobaczymy, kto mówi prawdę, a kto kłamie, bo ja mówię prawdę i jest coś jeszcze...

To samo odnosi się do zdań egzystencjalnych, które tłumaczymy na język polski za pomocą zwrotu 'nie ma'. W tego typu zdaniach ani razu nie pojawiła się dialektalna forma *مفيش*, lecz literackie *لا يوجد*:

ولا يوجد مطعم محترم يتناولوا طعامهم فيه.

Nie ma żadnej cieszącej się poważaniem restauracji, w której mogliby jadać.

Bardzo charakterystyczny dla całego tekstu jest fakt, że przeczenie prawie zawsze ma charakter literacki, bez względu na to, który z elementów zdania jest zaprzeczany. O ile w zdaniach oznajmujących dialektalne formy czasownika pojawiają się bardzo często, zwłaszcza w czasie teraźniejszym, to jednak przeczenie czasownika ma charakter literacki. A więc czasownik nie jest zaprzeczany partykulą *م...ش*, lecz, nawet jeśli w zdaniu dominują formy dialektalne, w czasie teraźniejszym partykulą *لا* i występuje on wówczas bez partykuły *ب*, a w czasie przeszłym najczęściej z partykulą *لم*:

بصراحة أنتم بتخافوا منه أنا لا أخاف منه.

Prawda jest taka, że się go boicie, ja się go nie boję.

W tekście pojawiły się tylko dwa zdania, w których przeczenie czasownika miało charakter dialektalny:

مينفئش ‘nie oplaca się, nie da rady, nie ma sensu’ – jest to popularny, utarty zwrot, bardzo często stosowany w życiu codziennym.

وناديت عليه (...) طب تعالى قابلى ولكن مقدرش.

Wotałem go (...) no dobra, chodź tu i spotkaj się ze mną, ale nie był w stanie.

W ostatnim zdaniu czasownik pojawia się po wypowiedzi, którą rozmówca cytował i być może użycie jednego z podstawowych czasowników dialektalnych قدر ‘móc, być w stanie’ pojawia się niejako z rozpędu. Niemniej jednak, zastosowanie typowo dialektalnego czasownika, zarówno w pierwszym, jak i drugim przykładzie, implikuje automatycznie przeczenie o charakterze dialektalnym. Generalnie można powiedzieć, że czasowniki dialektalne stosowane są raczej w formach trybu oznajmującego. Jeśli czasownik pojawia się z partykułą negacji, stosowane są jego literackie odpowiedniki. Czyli zamiast czasownika قدر pojawia się czasownik استطاع i jest zaprzeczany zgodnie z regułami obowiązującymi w języku literackim. Taką prawidłowość można zaobserwować również w stosunku do czasu przyszłego, jak i trybu rozkazującego. Czasowniki z dialektalną partykułą czasu przyszłego • nigdy nie pojawiają się w formie zaprzeczonej, czyli z partykułą مش. Z kolei tryb rozkazujący nigdy nie ulega zaprzeczeniu za pomocą dialektalnej partykuły م...ش, lecz لا. Niemniej jednak pojawiła się forma dość charakterystyczna dla dialektu i często w dialekcie stosowana. Jest ona tworzona za pomocą czasownika بطل ‘przestać, zaprzestać’ i występującego po nim rzeczownika:

بطل شتيمة وسب الناس.

Przestań wymyślać innym i zostaw ludzi w spokoju.

Także negacja zdań nominalnych prawie zawsze ma charakter literacki. Tylko w dwóch zdaniach została użyta partykuła przecząca مش. Obie zaprzeczane formy to imiesłowy czynne w funkcji czasownikowej:

أنا مش عاوز أكثر فى الكلام.

Nie chcę już więcej o tym mówić.

واللى مش عاجبك فى شقيقى...

A to, co ci się nie podoba u mojego brata...

Wszystkie pozostałe zdania nominalne tworzą przeczenia za pomocą literackiego czasownika ليس. W takich zdaniach element, który pojawia się po czasowniku ليس, występuje w przypadku zależnym, zgodnie z regułami języka literackiego, nawet jeśli mamy do czynienia z typowo dialektalnym zdaniem:

أنت عمال تدمر فى نادى أنت لست رئيساً لنادى الزمالك وعمرك ما هتكون رمز لنادى الزمالك.

Cały czas rujnujesz klub, nie jesteś prezesem klubu i nigdy nie staniesz się symbolem klubu Zamalek.

Jest to dość ciekawe zjawisko, jako że w zdaniach o charakterze dialektalnym imiona nie są odmieniane przez przypadki, jak chociażby w powyższym zdaniu, gdzie po czasowniku هتكون użyta została forma رمز. Wniosek, że wynika to z zastosowania czasownika literackiego, który w dialekcie nie występuje, wydaje się raczej chybiony, ponieważ nawet po czasownikach literackich czy wspólnych dla obu rejestrów, które występują w wypowiedziach dialektalnych, imiona nie są odmieniane:

هتقول الاوليمبى اعطونى شيك أحصله فى نهاية شهر أغسطس.

Powiesz: w klubie Olimpij dali mi czek, który zrealizuję pod koniec sierpnia.

وزارة الشباب أرسلت له معظم قراراته مخالفة للائحة قام ونصب نفسه رئيس للجنة الكرة.

Ministerstwo ds. Młodzieży odesłało mu większość niezgodnych z ustawą decyzji, więc mianował się prezesem Komitetu Piłki Nożnej.

Dotyczy to przede wszystkim czasowników wyrażających bycie, istnienie, tj.

كان, które pełnią funkcję łącznika w zdaniach nominalnych:

المستشار محمود عبد الله (...) يبقى راجل لا يعرف فى القانون حاجة.

Doradca Mahmud Abd Allah (...) jest człowiekiem, który w ogóle nie zna się na prawie.

Pojawiło się tylko jedno zdanie, w którym po czasowniku أصبح 'stać się, zostać' rzeczownik wystąpił w przypadku zależnym:

علشان ينجح ويصبح رئيسا لنادى الزمالك...

Żeby zwyciężyć i zostać prezesem klubu Zamalek...

Imiona, które pojawiają się w tekście, są w większości określone przez rodzajnik określony ال, albo stanowią element konstrukcji dopełniaczowej. Imion nieokreślonych jest bardzo mało, co znacznie utrudnia analizę pod kątem deklinacji. Mimo wszystko, można zauważyć, że imiona w przypadku zależnym występują niezwykle rzadko. Brak deklinacji charakterystyczny jest nie tylko dla zdań dialektalnych, ale również dla tych, co do których nie ma wątpliwości, że są pochodzenia literackiego:

فكيف سندير فلوس للصراف على النادى؟

Więc skąd weźmiemy pieniądze, żeby sptacić klub?

Elementy zdania, które pełnią funkcję orzecznika w zdaniach nominalnych lub dopełnienia w zdaniach czasownikowych, z reguły nie są odmieniane przez przypadki. Z kolei bardzo często w przypadku zależnym pojawiają się imiona, które odgrywają rolę okoliczników (w dialekcie okoliczniki wyrażane są przez konstrukcje przyimkowe):

و أصبح قرار المجلس باطل جملة وتفصيلا.

Decyzja rady była całkowicie niestuszna.

عملت معه عضوا بمجلس الادارة قبل ان تكون يا مرتضى عضو عامل فى النادى.

Pracowałem z nim jako członek rady administracyjnej, zanim ty zostałeś członkiem klubu.

Odmianie podlegają również rzeczowniki, które występują po liczebnikach, czyli np.: خمسون عاما 'pięćdziesiąt lat', choć nie zawsze jest to odmiana poprawna, zgodna z zasadami języka literackiego, i tak np. pojawiają się formy typu: عشرة الألف عضوا (zamiast عشرة ألف عضو).

W rezultacie, dochodzi do takiego mieszania rejestrów, że pojawiają się formy, które nie są zgodne ani z regułami języka literackiego, ani dialektu:

30 ألف دولار اللي أصلا لم يكونوا موجودون.

Trzydzieści tysięcy dolarów, których pierwotnie nie było.

Po dialektalnym zaimku względny اللي występuje literacka partykuła negacji لم, po czasowniku كان forma موجودون, która w dialekcie nie występuje (por. dialektalne موجودين), a w języku literackim nie jest poprawna. Z kolei dialektalny charakter ma zastosowanie czasownika i imiesłowu w l.mn. r.m. z rzeczownikiem nieosobowym دولار.

Z drugiej strony, w zdaniach nominalnych pojawiają się formy imiesłowów, pełniących funkcję orzecznika, z dialektalną końcówką بين:

حاليا الاولاد مشردين ومطاردين بسبب إزالة الملاعب.

Teraz, przez to że zlikwidowano boiska, dzieci są przeganiane i ścigane.

Dla wyrażenia przynależności sporadycznie pojawiają się, charakterystyczne dla dialektu, konstrukcje analityczne ze słowem posiłkowym بتاع:

طيب الفوائد بتاعت المبلغ راحت فين متجاوب يا مرتضى يا بتاع القانون.

Dobra, a gdzie są procenty od sumy, no, odpowiadaj, Murtada, prawniku!

اللى بيته من زجاج لا يقذف الناس بالحجارة والشجرة المثمرة بتقذف بالحجارة بس أعتقد أن الحجارة بتاعتكم كلها فشلك .

Kto ma dom ze szkła, nie może w nikogo rzucić kamieniem, a drzewo, które wydaje owoce, rzuca kamieniem, ale sądzę, że wasz kamień do niczego się nie nada.

Najczęściej jednak występują typowe konstrukcje dopełniaczowe, chociaż kilkakrotnie został użyty też zwrot مدير عام النادي 'dyrektor generalny klubu', zamiast poprawnej formy مدير عام للنادي lub مدير النادي العام. Jak widać, między elementami konstrukcji dopełniaczowej pojawiła się przydawka, co jest niezgodne z zasadami nie tylko języka literackiego, lecz również dialektu. Z drugiej strony, jak pisze Oliverius (1999: 10), we współczesnym języku literackim zjawisko to staje się coraz bardziej powszechne, zwłaszcza w wypadku przyimiotnika اول 'pierwszy'.

W zdaniach czasownikowych dominuje szyk S-V-O. Jeśli w zdaniu pojawia się dialektalny zaimek pytajny, szyk wyrazów jest zgodny z zasadami dialektalnymi, czyli zaimek pytajny zazwyczaj stoi na końcu zdania:

ولكن علشان ينجح مرتضى منصور عمل ايه؟

Ale co zrobił Murtada Mensur, żeby wygrać?

Charakterystyczne jest, że na oznaczenie zaimka pytajnego 'czy' stosowany jest literacki هل, nawet jeśli są to zdania dialektalne. W dialekcie zaimek taki nie występuje, a o charakterze zdania decyduje intonacja. Tego typu zdania pojawiają się bardzo rzadko, ale zawsze wtedy, kiedy mamy do czynienia z wypowiedzią cytowaną:

عايزنى أرجعلك هذه الحادثة مرة ثانية؟

Czy chcesz, żebym raz jeszcze przypomniał ci o tym wydarzeniu?

وقلت له الكلام ده ينفع يا أستاذ جورج؟

I zapytałem się go: Czy tak się powinno postępować?

W zdaniach złożonych współrzędnie pojawiły się charakterystyczne dla dialektu spójniki, które nie występują w języku literackim:

- spójnik wprowadzający zdanie przeciwstawne بس:

اللى بيته من زجاج لا يقذف الناس بالحجارة والشجرة المثمرة بتقذف بالحجارة بس أعتقد أن الحجارة بتاعتكم كلها فشلك .

Kto ma dom ze szkła nie może w nikogo rzucić kamieniem, a drzewo, które wydaje owoce, rzuca kamieniem, ale sądzę, że wasz kamień do niczego się nie nada.

- spójnik 'dlatego, z tego powodu' wprowadzający zdanie wynikowe:

نحن الرموز على كل الميوتويات سواء مستوى البطولة والحرب علشان كده أنت خائف تواجه تاريخ مشرف ومحترم .

Jesteśmy prawdziwym symbolem bohaterstwa i walki, zarówno na polu wojennym, jak i sportowym, dlatego boisz się stawić czoła powszechnie szanowanej legendzie.

- czasownik قام, który, zastosowany jako czasownik modalny, może wprowadzać czynność będącą konsekwencją uprzedniej czynności, czyli pełnić funkcję spójnika wprowadzającego zdanie wynikowe:

وفعلا وزارة الشباب أرسلت له معظم قراراته مخالفة لللائحة قام ونصب نفسه رئيس للجنة الكرة وهذا اللاعبين مع مخالف قام وعمل تفويض لنفسه بالتعاقد .

Ministerstwo ds. Młodzieży odesłało mu większość niezgodnych z ustawą decyzji, więc mianował się prezesem Komitetu Piłki Nożnej, a to też jest niezgodne z prawem, więc dogadał się z zawodnikami i dali mu upoważnienie.

W dialekcie zdania podrzędne, zwłaszcza dopełnieniowe, bardzo często wprowadzane są bezspójnikowo. W badanym tekście pojawiło się wiele tego typu konstrukcji. Zdania dopełnieniowe bezspójnikowe występują zawsze po عايز oraz po czasownikach charakterystycznych dla dialektu, tj. قدر, po czasownikach w czasie teraźniejszym z partykułą ب i imiesłowach czynnych w znaczeniu czasownikowym:

لأنه عايز يشيع ذلك.

Ponieważ chce to rozgłosić.

هناك جهات تقدر تصل لحل معاه.

Są tacy, którzy są w stanie się z nim rozprawić.

أنه موافق ينتقل للزمالك.

Zgodził się przejść do klubu Zamalek.

أنا بحاول أعطي صورة قائمة عما سيحدث للنادي.

Próbuję pokazać to, co się będzie działo w klubie.

Zdania dopełnieniowe często wprowadzane są bezspójnikowo również po czasownikach wspólnych dla obu rejestrów, np. نسي 'zapomnieć':

نسييت أخبرك بأن نسل إسماعيل سليم يصل للرسول عليه الصلاة والسلام.

Zapomniałem ci powiedzieć, że ród Ismaila Salima wywodzi się od Proroka.

Równie często po tego typu czasownikach stosowane są masdary, czyli rzeczowniki odczasownikowe, w znaczeniu czasownikowym. Pojawiają się one też po czasownikach i konstrukcjach literackich, które w dialekcie nie występują, np. يجب 'musieć, trzeba'. Zdania podrzędne spójnikowe są używane tu znacznie rzadziej, co wskazuje na tendencję do unikania typowo literackich form na poziomie składni. Wyjątek stanowi czasownik استطاع 'móc, być w stanie', po którym prawie zawsze pojawia się spójnik ان.

Konstrukcje bezspójnikowe występują nie tylko w zdaniach dopełnieniowych. Dla wyrażenia możliwości, prawdopodobieństwa, zamiast literackich form ان يمكن ان يمكنه ان, stosowana jest konstrukcja z ممكن, po której jest używana odpowiednia forma czasownika:

وكان ممكن اسقطك.

A mogłem cię wyrzucić.

ممكن قانونك يسرى على كل الشعب ما عدا اسماعيل سليم.

Może i twoje "prawo" obejmuje wszystkich, ale nie Ismaila Salima.

Zdania celowe najczęściej wprowadzane są za pomocą dialektalnego spójnika علشان, nawet jeśli całe zdanie ma charakter literacki:

فهل يريد مرتضى منصور أن يعيد نفس الكارثة علشان تؤخذ الأرض منا مرة أخرى.

Więc czy Murtada Mansur chce ponownie doprowadzić do tej samej katastrofy, żeby raz jeszcze zabrano nam ziemię?

Pojawiło się również zdanie z dialektalnym spójnikiem *عشان خاطر* oraz zdanie celowe bezspójnikowe po realizowanym dialektalnie czasowniku *جا* ‘przyjść’, który w dialekcie przyłącza zdania celowe bezspójnikowo:

وهو موضوع الكراج الذى كان يبحارب عليه عشان خاطر يبقى هو صاحب القرار.

Chodzi o al-Kuraga, z którym prowadził wojnę, aby móc samodzielnie podejmować decyzje.

ومن الرجولة أنك تيجى تواجهنى ونشوف مين الحق ومين الباطل.

A jeśli jesteś prawdziwym mężczyzną, przyjdiesz by stawić mi czoła i zobaczymy, kto mówi prawdę, a kto kłamie.

W zdaniach okolicznikowych stanu charakterystyczne jest stosowanie dialektalnego spójnika *من غير ما* zamiast literackiego *دون ان*, który wprowadza zdanie zaprzeczone:

والعجيب أنه يصرف 2 مليون وألفين من غير ما يكون لديك توقيع للاعب.

Dziwne, że wypłaca dwa miliony dwa tysiące, a ty nie masz podpisu zawodnika.

Mimo że tekst sprawia wrażenie chaotycznego, a formy dialektalne przeplatają się z literackimi nawet w obrębie jednej wypowiedzi, można zauważyć kilka charakterystycznych zjawisk wspólnych dla całego tekstu:

- Bardzo mało zdań ma charakter czysto literacki.
- Wypowiedzi cytowane zawsze są w dialekcie.
- Dialektalna jest odmiana czasownika, co wyraźnie można zaobserwować w formach II i III os. l.mn. Dla wyrażenia regularnie powtarzającej się czynności lub czynności równoczesnej z chwilą mówienia, stosowane są formy czasownika w czasie teraźniejszym z partykułą *ب*. Bardzo często pojawiają się formy imiesłowu czynnego w znaczeniu czasownikowym. Czas przyszły znacznie częściej wyrażany jest literacko. Czas przeszły ciągle tworzony jest za pomocą czasownika posiłkowego *كان* w czasie przeszłym oraz czasownika głównego w czasie teraźniejszym z partykułą *ب*.
- Przeczenie czasownika i zdań nominalnych ma prawie zawsze charakter literacki, formy dialektalne pojawiają się sporadycznie.
- Dla oznaczenia zaimków wskazujących oraz większości przysłówków stosowane są formy literackie.
- Dialektalne zaimki pytajne pojawiają się praktycznie tylko w sąsiedztwie form dialektalnych i występują wówczas na końcu zdania, zgodnie z zasadami dialektalnymi. Zaimki literackie pojawiają się zarówno w zdaniach o charakterze literackim, jak i dialektalnym. Na oznaczenie zaimka ‘czy’ stosowany jest zazwyczaj literacki zaimek *هل*, który w języku mówionym nie występuje.
- Zanik deklinacji. Odmiana rzeczownika regularnie pojawia się tylko po czasowniku *ليس* oraz po liczebnikach.
- Słownictwo podstawowe, zwłaszcza związane z takimi pojęciami, jak ‘chcieć, musieć, móc’, zdominowane jest przez język literacki.
- W zdaniach złożonych podrzędnie dominuje składnia dialektalna. Zdania dopełnieniowe przeważnie wprowadzane są bezspójnikowo, z wyjątkiem konstrukcji z czasownikami o charakterze typowo literackim, które w dialekcie nie występują, tj. np. *استطاع*. Funkcję spójnika wprowadzającego

zdania celowe najczęściej pełni dialektałny spójnik *علشان*, jego literackie odpowiedniki pojawiają się sporadycznie.

- Bardzo często stosowany jest dialektałny zaimek względny *اللى*. Wprowadza on przeważnie zdania podmiotowe i orzecznikowe. Z kolei w zdaniach przydawkowych pojawiają się zaimki literackie.

Cechą najbardziej charakterystyczną jest zastosowanie wielu form i konstrukcji, które Holes (1995: 70) określa mianem hybrydalnych, czyli takich, które stanowią kompilację elementów języka literackiego i dialektu na poziomie fonologicznym, morfologicznym i składniowym. W rezultacie, nie można ich sklasyfikować ani jako literackie, ani jako dialektałne, lecz stanowią one formy odmian pośrednich.

Już Ferguson (1959a: 330) definiując pojęcie dyglosji w odniesieniu do języka arabskiego, zauważył, że między językiem literackim a dialektami istnieje mówiona forma pośrednia *اللغة الوسطى al-luġa al-wust#a*, która charakteryzuje się zastosowaniem składni dialektałnej w połączeniu z leksyką i frazeologią języka literackiego. Koncepcję odmian języka arabskiego stosowanych w Egipcie rozwinął i opracował Badawi (1973). W swoich badaniach oparł się na języku audiowizualnych środków przekazu, a więc mają one zastosowanie do języka mówionego. Niemniej jednak pewne charakterystyczne elementy można zaobserwować również w analizowanym tekście.

Badawi (1973: 79–119) wyróżnił pięć rejestrów języka arabskiego:

1. *فصحى التراث – fus#h#a al-turāt* – klasyczny język arabski,
2. *فصحى العصر – fus#h#a al-‘as#r* – współczesny literacki język arabski,
3. *عامية المثقفين – ‘āmmiyyat al-muṭaqqafīn* – odmiana pośrednia między językiem literackim a dialektem, dosł. ‘język mówiony wykształconych’,
4. *عامية المتورين – ‘āmmiyyat al-mutanawwirīn* – dialekt, dosł. ‘język mówiony oświeconych’,
5. *عامية الاميين – ‘āmmiyyat al-ummiyyīn* – dialekt analfabetów.

Każda z tych odmian ma pewne istotne, właściwe sobie cechy charakterystyczne. Jednak pomiędzy sąsiadującymi odmianami można wydzielić obszar, w którym występują cechy wspólne dla obu rejestrów. W związku z tym nie można postawić między nimi wyraźnej granicy. Nie można określić, w którym miejscu kończy się jeden rejestr i zaczyna drugi. Tworzą one kontinuum, a pewnych form nie sposób zdefiniować w oderwaniu od kontekstu. Wszystkie rejestry są odmianami jednego języka – arabskiego. Powstają w wyniku kompilacji dwóch podstawowych odmian – klasycznego języka arabskiego i dialektu, czyli dwóch skrajnych odmian, między którymi występują rejestry pośrednie. Zróżnicowanie poszczególnych rejestrów wynika z zachowania innych proporcji między cechami dialektałnymi a cechami języka klasycznego. Im więcej pojawia się elementów dialektałnych, tym bardziej dany rejestr zbliżony jest do dialektu.

We współczesnej realizacji nawet klasyczny język arabski, który reprezentuje najwyższy poziom językowy, różni się od języka opisywanego przez gramatyków. Według Badawiego, w całym świecie arabskim nie ma nikogo, kto posługiwałby się klasycznym językiem arabskim zgodnie z tym, co zawarto w gramatykach normatywnych, bez względu na stopień opanowania tego rejestru. W ustnej realizacji zawsze można zaobserwować minimalne wpływy lokalne. Są

one, oczywiście, niewielkie i dotyczą głównie cech fonologicznych, takich jak np. akcent. Różnice między 2. odmianą, czyli współczesnym językiem literackim, a klasycznym dotyczą przede wszystkim leksyki i frazeologii, która pozostaje pod znacznym wpływem współczesnych języków europejskich. Na poziomie fonologicznym może pojawić się znacznie więcej elementów dialektalnych, przy czym baza morfosyntaktyczna pozostaje literacka. Odmiana 4. i 5. służy do naturalnego, swobodnego porozumiewania się w sytuacjach życia codziennego, z tym że odmiana 5. stosowana jest przez osoby niewykształcone, analfabetów a elementy języka literackiego ograniczają się tu do minimum. 3. odmiana odpowiada tej, którą Ferguson zdefiniował jako pośrednią. Generalnie charakteryzuje się połączeniem słownictwa i frazeologii języka literackiego ze składnią dialektalną (dotyczy to szyku, wyrażania modalności, aspektu, składni grup nominalnych itd.). W telewizji służy do wyrażania poglądów, prowadzenia wywiadów, dyskusji związanych z kulturą, sztuką, polityką, nauką itp., czyli stosowana jest przez osoby wykształcone do prowadzenia rozmowy na poważne tematy. Można przyjąć, że jest to mówiony odpowiednik współczesnego języka literackiego. Ponieważ jest to forma mówiona, a nie odczytywana, przeto bazę morfosyntaktyczną stanowić będzie dialekt, którego domeną, w przeciwieństwie do języka literackiego, jest właśnie język mówiony. To, co odróżnia tę odmianę od 4. i 5. to przede wszystkim stosowanie słownictwa i frazeologii języka literackiego. Na poziomie morfologicznym i syntaktycznym będzie to powszechne użycie strony biernej, zdań czasownikowych i masdarów, literackiego systemu negacji (Badawi, Hinds 1986: IX).

To właśnie dla tej odmiany charakterystyczne są formy i konstrukcje hybrydalne. Tworzenie takich form nie jest oczywiście procesem swobodnym, lecz rządzi się swoimi prawami¹. Tak więc np. na poziomie czasownika proces ten będzie polegać na łączeniu dialektalnych morfemów gramatycznych z czasownikami literackimi, czyli zachowana zostaje dialektalna struktura, a zapożyczone są leksemy z języka literackiego. W analizowanym tekście były to np.

لأن المفروض أن النادي يبعثني شيكاً بالمبلغ ولا يتقاضى اللاعب أى فلوس كاش من النادي.

Powinno być tak, że klub daje czek i gracz nie żąda od klubu żadnych pieniędzy w gotówce.

تعالى وأنزل أمامى انتخابات الناس أمام بعض علشان نشوف هجومك علينا وتحريضك هياتى بنتيجة.

Chodź, stańmy naprzeciw siebie w wyborach na przewodniczącego i zobaczymy czy twoje ataki na nas przyniosą jakieś efekty.

Hybrydami są tutaj formy اعطى هياتى و يبعثني, gdzie literackie czasowniki اعطى 'dawać' i اتى ب 'przyprowadzać, przynosić' połączono z dialektalnymi partykułami ب و اعطى².

¹ O zjawisku i zasadach hybrydyzacji por. Holes (1995: 295–303).

² Mazrani (1997: 73–76) wprowadza podział form czasownikowych na hybrydalne i symbiotyczne, zgodnie z definicją Meiselesa, formy symbiotyczne to: "produced by the co-occurrence of elements belonging to every one of the languages involved, with each retaining its identity", hybrydalne: "offsprings of crossing between features of different languages; their salient feature is that they are new, intermediate forms, not identifiable in any one of the languages involved". Zgodnie z taką klasyfikacją, wymienione formy należałoby uznać za symbiotyczne. Ze względu na to, że w rozróżnieniu form symbiotycznych i hybrydalnych zasadniczą rolę odgrywa sposób wymowy, podział ten nie został uwzględniony w prezentowanej pracy.

Konstrukcje hybrydalne pojawiają się również na poziomie całego zdania:

أنا بحاول أعطى صورة قائمة عما سيحدث للنادى.

Próbuję pokazać to, co się będzie działo w klubie.

Konstrukcja hybrydalna powstała tutaj przez bezspójnikowe wprowadzenie zdania dopełnieniowego, którego orzeczenie wyrażone jest czasownikiem literackim. Takiego połączenia nie można zdefiniować ani jako literackie (por. lit. (بحاول ادى), ani jako dialektalne (por. dial. ادى).

Przy klasyfikowaniu poszczególnych form do konkretnej odmiany bardzo istotną rolę odgrywa sposób wymowy, co znacznie utrudnia analizę pisanego tekstu. Dotyczy to zwłaszcza czasowników (czy jakichkolwiek innych elementów języka) wspólnych dla obu rejestrów, które w zapisie wyglądają dokładnie tak samo. Przykładowo 'wiedzieć' w odmianie 1. będzie realizowane jako 'arafa, w odmianie 4./5. jako 'irif, forma 'araf będzie właściwa dla współczesnego języka arabskiego (odmiana 2.), a forma hybrydalna to 'arif (odmiana 3.). Por. Holes (1995: 296).

Łączenie dialektalnych morfemów gramatycznych z leksemami literackimi Woidich (1990: 112–115) zalicza do zabiegów, które służą mówiącemu do zbliżenia się na skali językowej do języka literackiego. Inne tego typu działania to: na poziomie leksykalnym zmiana formy dialektalnej na literacką bez cech syntaktycznych (releksykalizacja) lub ze zmianami syntaktycznymi (transleksykalizacja), np. zamiast لازم będzie يجب (releksykalizacja) lub يجب على (transleksykalizacja); zastępowanie dialektalnych zaimków wskazujących literackimi, co niesie ze sobą również zmianę syntaktyczną, np. zamiast الكتاب ده pojawi się هذا الكتاب; czasowniki w czasie przeszłym będą najczęściej przeczone typowo literacką partykułą لم, która w przeciwieństwie do partykuły ما nie kojarzy się z dialektem; po literackich zaimkach względnych, spójnikach, prefiksach, partykułach negacji pojawiają się czasowniki literackie.

Biorąc pod uwagę wszystkie cechy i zjawiska opisane przez Badawiego, Holesa i Woidicha, język analizowanego tekstu należy sklasyfikować jako język mówiony, nie „czysty” dialekt (czyli poziom 4./5. u Badawiego), lecz jako odmianę mówioną (nie odczytywaną) języka literackiego (czyli poziom 3.)³. Oczywiście istnieją pewne różnice, lecz mogą one wynikać z formy pisanej, jak i indywidualnych wyborów dokonywanych przez autora. Nigdy nie pojawi się np. forma hybrydalna na bazie czasownika استطاع, czyli يستطيع, która w mowie jest powszechnie stosowana. Większość wypowiedzi można zaliczyć do odmiany 3., ale na pewno nie wszystkie. Pojawiają się zdania, które bez żadnych wątpliwości określimy mianem literackich czy dialektalnych. Dlatego znacznie bardziej precyzyjne będzie stwierdzenie, że mamy tutaj do czynienia z kilkoma rejestrami (od poziomu 2. do 4.). Często te same treści powtarzane są w innym rejestrze, zazwyczaj odbywa się to na poziomie odmiany 2. i 4. Taki zabieg oraz przechodzenie z jednego rejestru na drugi bardzo przypomina styl przemówień Nasera. Dla niego normą była odmiana 2./3. z silnym wpływem dialektu kair-

³ Poziom 2., czyli MSA w formie mówionej służy tylko i wyłącznie do odczytywania informacji wcześniej przygotowanych, nigdy natomiast nie jest stosowany do prowadzenia konwersacji, wygłaszania opinii (oczywiście takich, które wcześniej nie zostały przygotowane) na jakiegokolwiek temat. W związku z tym odpowiednikiem języka literackiego w formie mówionej będzie odmiana 3.

skiego. Jednak, jeśli przemówienie miało charakter moralizująco-filozoficzny, posługiwał się odmianą 1. Najczęściej przechodził z jednej odmiany do drugiej w zależności od tematu i potrzeb. Czasami posługiwał się 2. odmianą, a zaraz potem tę samą myśl powtarzał w odmianie 4./5. jako wyjaśnienie, komentarz (Holes 1993: 13–45). Nie jest to naturalnie tylko i wyłącznie cecha charakterystyczna języka Nasera. Badawi (1973: 93) podkreśla, że każdy rodzimy użytkownik języka arabskiego potrafi posługiwać się więcej niż jedną odmianą i wykorzystuje to podczas swobodnej wypowiedzi. Zastosowanie tego typu zabiegów w analizowanym tekście, częste urywanie myśli, przechodzenie z jednej odmiany do drugiej, gdzie podstawę stanowi język charakterystyczny dla odmiany 3., dowodzi, że jest to świadoma stylizacja autora, której celem jest imitacja naturalnej, swobodnej wypowiedzi osoby wykształconej.

Zupełnie inny charakter ma drugi tekst. Przede wszystkim nie ma tu takiego swobodnego przechodzenia z jednego rejestru na drugi, czy mieszania rejestrów w ramach jednej wypowiedzi. Niewątpliwie wynika to z faktu, że tym razem mamy do czynienia z felietonem. Zastosowanie elementów dialektalnych w wywiadzie wydaje się czytelnikowi zjawiskiem bardziej naturalnym, sprawiającym, że wypowiedzi bohatera stają się bardziej wiarygodne, co jest świadomym zamierzeniem autora. Na pewno użycie dialektu w drugim tekście jest również formą manipulacji czytelnikiem i ma na celu nawiązanie bliskiej więzi między nadawcą a odbiorcą. Jednak w felietonie autor nie mógł pozwolić sobie na tak swobodne balansowanie między rejestrami. Przede wszystkim dlatego, że formy dialektalne w tekstach publicystycznych są zjawiskiem stosunkowo nowym, a Arabowie przyzwyczajeni są do czytania prasy w języku literackim. Zapewne autor nie chciał zostać posądzony o to, że jest osobą niewykształconą, która nie potrafi poprawnie posługiwać się językiem literackim, tym bardziej że w tekście przedstawia własny projekt, dzięki któremu Egipt ma stać się prawdziwą potęgą sportową na arenie międzynarodowej, a potencjalne luki w wykształceniu autora na pewno zdyskredytowałyby taki program.

W związku z powyższym, tekst został napisany w języku literackim, a tylko od czasu do czasu pojawia się fragment w dialekcie. Należy podkreślić, że nie ma tutaj, tak charakterystycznego dla pierwszego tekstu, mieszania rejestrów w jednym zdaniu. Bardzo łatwo można wyodrębnić zdania literackie i dialektalne. W porównaniu z pierwszym tekstem, w zdaniach literackich dominuje szyk V-S-O, występuje deklinacja, słownictwo i spójniki literackie, a przede wszystkim literacka odmiana czasownika. W całym tekście pojawił się tylko jeden wyjątek, w którym w zdaniu literackim została zastosowana dialektalna forma czasownika: يقومون , zamiast literackiej يقوموا :

لأن الوزراء في مصر ومنذ أيام الفراعنة يكرهون أي إنجازات تتسبب لغيرهم فيقوموا بهدم المعبد بناء آخر يشبه تماما .

Ponieważ w Egipcie od czasów faraonów, ministrowie nienawidzą wszelkich przedsięwzięć, których autorstwa nie mogliby sobie przypisać, niszczą świątynię, by zbudować dokładnie taką samą.

Jedynym widocznym elementem dialektalnym, który pojawia się konsekwentnie w całym tekście, są formy imiesłowowe w l.mn. r.m.:

يطالب المرشحين في النادييين بطلب موحد لوزير الشباب... (por. lit. المرشحون)

Kandydaci z obu klubów wystosowali wspólnie żądanie do ministra młodzieży...

وَأَنَا أَعْلَمُ بِقِيَانَا أَنَّ الْوَزِيرَ وَرئيسَ جِهَازِ الرِّيَاضِيَةِ حَرِيصِينَ عَلَى... (por. lit. حريصان)

Wiem, że na pewno minister i prezes ds. aparatu sportowego pragną...

Fragmenty dialektalne pojawiają się albo w formie krótkich zdań, na zasadzie przerywnika, np. 'طيب نعمل ايه؟' 'No dobra, co mamy zrobić?', 'ونقول مش ممكن' 'Powiemy: to niemożliwe', albo są to dłuższe wypowiedzi, zazwyczaj dotyczące osób trzecich, o negatywnym zabarwieniu, lub wypowiedzi neutralne, które najczęściej mają formę dialogu z czytelnikiem bądź są wprowadzane przez pytania, które w tym miejscu mogłyby zostać przez niego postawione:

طيب والطفل ده حياكل ايه لحد أربع سنوات وده سؤال لازم علماء التغذية ومتخصصيها يصنعوا نظام غذائي صحي يكون في متناول غالبية الشعب .

No dobra, a co to dziecko będzie jadło do ukończenia czwartego roku życia? Jest to pytanie, na które muszą odpowiedzieć naukowcy i specjaliści ds. żywienia, tworząc system zdrowego odżywiania się, który będzie obejmował większość młodzieży.

حتقولوا الرجل ده بيحلم لسه في ناس بتتولد عند الداية ولسه الوعي ولسه وصدقوني طول ما حتقول لسه طفل من المليون ألف ٢٠ عمرنا ما حنصل لحاجة لازم نبتدى بالمتاح حتى ولو قليل حتى لو بدانا ب . وأمهات نافعين لوطنهم حتى أباء ألف ازاي يكونوا ٢٠ قل حنكون علمنا حنلاقي نتائج مزهلة على الأ

Powiecie: ten człowiek fantazjuje. Większość porodów odbierają niewykwalifikowane położne, jeszcze brak nam świadomości. Uwierzcie mi, jeśli będziemy tak mówić, do niczego nie dojdziemy. Musimy zacząć od tego, co mamy, nawet jeśli będzie to tylko 20 tys. dzieci z miliona. Rezultaty będą zaskakujące, a przynajmniej będziemy wiedzieć, jak wielką przysługę wyświadczają ojczyźnie matki i ojcowie tych 20 tys.

Fragmenty te mają charakter czysto dialektalny. W związku z tym pojawiają się w nich formy, które w poprzednim tekście nie występują lub ich użycie jest sporadyczne. Konsekwentnie stosowane są dialektalne zaimki wskazujące, pojawiają się dialektalne zaprzeczenie czasownika, a sposób zapisu oddaje dialektalną realizację danych form, np. przyimków czy liczebników:

ما تسألشي فيا أكرم عينيك الاتنين.

Nie pytaj się o to, otwórz szeroko oczy.

Analiza obu tekstów dowodzi, że dialekt jest obecny w prasie i jego zastosowanie nie ogranicza się tylko do żartów rysunkowych. Mimo że nie jest to zjawisko powszechne, coraz częściej pojawia się w dłuższych artykułach. Styl wypowiedzi w głównej mierze zależy od rodzaju artykułu. Wywiad daje publiczności zdecydowanie większe pole manewru niż reportaż czy felieton. Przede wszystkim dlatego, że stanowi zapis rozmowy, którą faktycznie przeprowadzono. W związku z tym autor może wybrać taki rejestr języka, który pozwoli mu osiągnąć określone cele. W analizowanym wywiadzie autor posłużył się rejestrem, który w telewizji i radiu stosowany jest przez osoby wykształcone do prowadzenia swobodnych dyskusji na tematy dotyczące nauki i kultury. W ten sposób odbiorca nie tylko czyta, lecz niejako staje się świadkiem opisywanych wydarzeń, co znacznie podnosi wiarygodność wypowiedzi, tak bardzo istotną zwłaszcza w przypadku kwestii spornych, które dzielą w ocenie społeczeństwo, a z taką właśnie mamy tu do czynienia. Wrażenie naturalnej wypowiedzi dodatkowo potęguje pozorny chaos, przechodzenie z jednego rejestru na drugi, urywanie myśli. Autor felietonu czy reportażu, ze względu na formę wypowiedzi,

już tak szerokim wachlarzem możliwości nie dysponuje. W związku z tym w reportażach dialekt generalnie ogranicza się do cytowanych wypowiedzi, co oczywiście ma sprawić, że staną się one bardziej wiarygodne. W felietonach może pojawić się on w zdaniach adresowanych bezpośrednio do odbiorcy, jako forma dialogu z czytelnikiem. Charakterystyczny dla tego typu tekstów jest brak form pośrednich między dialektem a językiem literackim, zazwyczaj fragmenty dialektalne przeplatają się z fragmentami w języku literackim. Biorąc pod uwagę stosunek rodzimych użytkowników do swojego dialektu, można przypuszczać, że tego typu tekstów będzie coraz więcej. Trudno natomiast przewidzieć, w jaki sposób dialekt będzie w nich funkcjonować, czy częściej będą pojawiać się odmiany pośrednie, czy raczej będą to teksty, w których bez żadnych trudności to, co dialektalne można oddzielić od tego, co literackie, tak jak w drugim artykule. Na razie znacznie więcej jest tych ostatnich. Być może wiąże się to z faktem, że mamy do czynienia ze stosunkowo nowym zjawiskiem i czytelnicy najpierw muszą się z nim oswoić. Niniejszy artykuł nie traktuje tematu w sposób wyczerpujący, sygnalizuje jedynie problematykę, która z pewnością wymaga dalszych obserwacji i badań na podstawie znacznie obszerniejszego korpusu tekstów, co pozwoli sformułować bardziej ogólne wnioski dotyczące funkcjonowania dialektu w prasie egipskiej.

Bibliografia

- Badawi S.M. (1973): *Mustawayāt al-‘arabiyya al-mu‘ās#ira fi Mis#r*, Kair.
- Badawi S.M., Hinds M. (1986): *A Dictionary of Egyptian Arabic*, Beirut.
- Danecki J. (1996): *Sytuacja językowa w dzisiejszym świecie arabskim*, „Przegląd Orientalistyczny”, 1: 2.
- Ferguson C. (1959a): *Diglossia*, „Word”, 15, s. 325–340.
- Ferguson C. (1959b): *The Arabic koiné*, „Language”, 25, s. 616–630.
- Holes C. (1993): *The uses of variation: a study of the political speeches of Gamal Abd el-Nasir* [w:] M. Eid, C. Holes red. *Perspectives on Arabic Linguistics V*, Amsterdam, Philadelphia, s. 13–45.
- Holes C. (1995): *Modern Arabic. Structures, Functions and Varieties*, London, New York.
- Mazrāni N. (1997): *Aspects of Language Variation in Arabic Political Speech-Making*, Richmond.
- Oliverius J. (1999): *Kapitoly ze syntxe moderní spisovné arabštiny*, Praga.
- Woidich M. (1990): *Einige Aspekte der Diglossie im heutigen Ägypten* [w:] M. Woidich red. *Amsterdam Middle Eastern Studies*, Wiesbaden, s. 99–130.

Summary

The functioning of dialect in the Egyptian press

The written form of Colloquial Arabic is used in texts that are perceived as marginal to the concerns of serious journalism, such as captions in cartoons. In Egypt, Cairene Arabic appears in newspapers and magazines, mainly in popular material such as sports and fashion reporting, and in

advertising. But dialect in Egypt has a higher status than elsewhere in the Arab World, and is used in more serious journalism, including feature articles, interviews and reports. Although its use is mostly limited to quotation, one can periodically find long passages of it. The quantity of dialect used in a text depends on the language policy of the newspaper, the general aim of an author and the kind of article in which it appears. The main goal of this study is to show how dialect can function in the Egyptian press. With this end in view, I present an analysis of two articles that were published in a monthly sports magazine. The first is an interview. The language is marked by switching between Modern Standard Arabic and different levels of Cairene Arabic. There are few passages written either fully in dialect or fully in MSA; most are evenly mixed. It seems that such an application of dialect aims to imitate ordinary conversation, giving the discourse the appearance of being spontaneous, extemporaneous, and therefore more credible. The second article is a feature written mostly in MSA. The passages of dialect are introduced to engage readers and create a sense of closeness – a one-of-us feeling between the author and readers. In contrast to the first article, one can observe here sharp boundaries between dialect and MSA passages.